

כתבי זיגמונד פרויד
הגות - פרויד (1857-1939)
פסיכואנליזה (1900-1910)
פסיכואנליזה (1910-1915)
פסיכואנליזה (1915-1920)
פסיכואנליזה (1920-1925)
פסיכואנליזה (1925-1930)
פסיכואנליזה (1930-1939)

דרגות של האהבה שעדיין לא התגברו עליהן כליל, ובחלקה היא מתבססת על תגובות-דחיייה של יצר-האני, שלנוכח ריבוי הסכסוכים בין האינ-טרסים של האני ושל האהבה עלולים להיות להם מניעים ממשיים ואקטז-אליים. בשני המקרים כאחד נמצא, שתוספת השנאה נובעת מן המקור של יצר-קיום-האני. משניתקת זיקת האהבה אל מושא מסוים, תבוא במקומה לא אחת השנאה, ומכאן עולה לנו הרושם של גלגול האהבה בשנאה. מעבר לתיאור זה יוצאת אחרי-כן התפיסה האומרת, כי נסיגתה של פעולת האהבה אל קדם-הדרגה הסאדיסטית מגבירה בתוך כך את השנאה המבוססת על מניעים ממשיים, עד שהשנאה לובשת אופי ארוטי ונשמרת רציפותה של זיקת האהבה.

הניגוד השלישי של האהבה — גלגול האהבה בהיאחבות — מקביל להשפעת הקטביות של פעילות וסבילות, והוא נדרש באותן מידות שבהן נדרשים המקרים של יצר-הראייה ושל הסאדיזם. בסיכום מותר לנו להט-עים ולומר, כי דרכי גורלם של היצרים עיקרם בכך, שרחשי היצר נמסרים להשפעותיהן של שלוש הקטביות הגדולות השולטות בחיי הנפש. משלוש קטביות אלו אפשר לכנות זו של פעילות-סבילות בשם הקטביות ה ב י ו ל ו ג י ת , זו של אני — עולם חיצון בשם הקטביות ה מ מ ש י ת , ולבסוף זו של עונג-צער בשם הקטביות ה מ ש ק י ת .

גורל-היצר המתבטא בהדחקה יהיה נושא למחקר נוסף.

הניגוד השלישי של האהבה
השפעת הקטביות של פעילות וסבילות
נדרשים המקרים של יצר-הראייה ושל הסאדיזם
עיים ולומר, כי דרכי גורלם של היצרים עיקרם בכך, שרחשי היצר נמסרים להשפעותיהן של שלוש הקטביות הגדולות השולטות בחיי הנפש. משלוש קטביות אלו אפשר לכנות זו של פעילות-סבילות בשם הקטביות ה ב י ו ל ו ג י ת , זו של אני — עולם חיצון בשם הקטביות ה מ מ ש י ת , ולבסוף זו של עונג-צער בשם הקטביות ה מ ש ק י ת .

כדי שניטיב יותר להגדיר את ההדחקה, יכולים אנו לעיין בכמה מצבים אחרים של היצרים. אפשר שגירוי חיצון יהא מפנים את עצמו, למשל, על-ידי שהוא מאכל איבר והורסו ויוצר בכך מקור חדש לגריית-תמיד ולתופעת מתיחות. מתוך כך הוא מתדמה ליצר במידה מרובה. אנו יודעים, כי מקרה זה אנו חשים ככ א ב . אולם מטרתו של יצר מדומה זה אינה אלא לשים קץ לשינוי באיבר ולצער הכרוך בו. עונג אחר, ישיר, אי אפשר להפיק מהפסקת הכאב. ולא עוד אלא שהכאב הוא גם שתלטן; רק פעולת-ביטול רעלנית (טופסית) וההשפעה בדרך ההסחה הנפשית עוד יוכלו לו. מקרה הכאב סתום משיהא בו כדי להועיל לעניננו. נניח איפוא, כי גירוי יצרי כגון הרעב נשאר נטול-סיפוק. במקרה זה הוא לובש תקיפות ואין להרגיעו אלא בפעולת סיפוק; מתח התשוקה קיים ועומד בו בלי הפוגה. דומה, במקרה זה עוד יעבור זמן רב עד שיהיה מקום למשהו מעין הדחקה.

ודאי שלא תבוא ההדחקה כשהמתח מחמת אי-סיפוקו של רחשי-יצר מתעצם עד לבלי נשוא. מה הם אמצעי-ההתגוננות שבידי האורגאניזם נגד מצב זה — שאלה זו צריך שתתברר בהקשר אחר.

תחת זאת מוטב שניתן דעתנו על הנסיון הקליני, כפי שאנו מוצאים

ההדחקה

יכול שיעלה בגורלו של רחשי-יצר להיתקל בהתנגדויות, המבקשות ליטול ממנו את יכולת-פעולתו. בתנאים מסוימים, שעוד נעיין בהם מקרוב, מגיע רחשי-היצר במקרה זה למצב ה ה ד ח ק ה . אילו היה המדובר בפעור-לתו של גירוי חיצון, כי עתה היתה הבריחה הדרך הנאותה. אך כשהאמור הוא ביצר, לא תצלח הבריחה, לפי שהאני אינו יכול לברוח מעצמו. ברבות הימים יימצא משפט-הפסילה (ג י נ ו י) אמצעי טוב כנגד רחשי-היצר. קדם-דרגה של הגינוי, משהו העומד בין הבריחה ובין הגינוי, היא ההדחקה. מושג שאי אפשר היה לקבוע בימים שקדמו למחקרים הפסיכו-אנאליטיים.

לא קל להקיש בדרך עיונית על אפשרות של הדחקה. מדוע יפול גורל כזה בחלקו של רחשי-יצר? אין זאת אלא שמתקיים כאן התנאי, שהשגתה של מטרת היצר מביאה צער במקום עונג. אך מקרה כזה קשה להעלותו על הדעת. אין יצרים כאלה, וסיפוקו של יצר לעולם הוא מענג. אלא שצריך להניח כאן קיומם של מצבים מיוחדים, של איזה אירוע הגורם לעונג-הסיפוק ליהפך לצער.

כדי שניטיב יותר להגדיר את ההדחקה, יכולים אנו לעיין בכמה מצבים אחרים של היצרים. אפשר שגירוי חיצון יהא מפנים את עצמו, למשל, על-ידי שהוא מאכל איבר והורסו ויוצר בכך מקור חדש לגריית-תמיד ולתופעת מתיחות. מתוך כך הוא מתדמה ליצר במידה מרובה. אנו יודעים, כי מקרה זה אנו חשים ככ א ב . אולם מטרתו של יצר מדומה זה אינה אלא לשים קץ לשינוי באיבר ולצער הכרוך בו. עונג אחר, ישיר, אי אפשר להפיק מהפסקת הכאב. ולא עוד אלא שהכאב הוא גם שתלטן; רק פעולת-ביטול רעלנית (טופסית) וההשפעה בדרך ההסחה הנפשית עוד יוכלו לו. מקרה הכאב סתום משיהא בו כדי להועיל לעניננו. נניח איפוא, כי גירוי יצרי כגון הרעב נשאר נטול-סיפוק. במקרה זה הוא לובש תקיפות ואין להרגיעו אלא בפעולת סיפוק; מתח התשוקה קיים ועומד בו בלי הפוגה. דומה, במקרה זה עוד יעבור זמן רב עד שיהיה מקום למשהו מעין הדחקה.

ודאי שלא תבוא ההדחקה כשהמתח מחמת אי-סיפוקו של רחשי-יצר מתעצם עד לבלי נשוא. מה הם אמצעי-ההתגוננות שבידי האורגאניזם נגד מצב זה — שאלה זו צריך שתתברר בהקשר אחר.

תחת זאת מוטב שניתן דעתנו על הנסיון הקליני, כפי שאנו מוצאים

הניגוד השלישי של האהבה
השפעת הקטביות של פעילות וסבילות
נדרשים המקרים של יצר-הראייה ושל הסאדיזם
עיים ולומר, כי דרכי גורלם של היצרים עיקרם בכך, שרחשי היצר נמסרים להשפעותיהן של שלוש הקטביות הגדולות השולטות בחיי הנפש. משלוש קטביות אלו אפשר לכנות זו של פעילות-סבילות בשם הקטביות ה ב י ו ל ו ג י ת , זו של אני — עולם חיצון בשם הקטביות ה מ מ ש י ת , ולבסוף זו של עונג-צער בשם הקטביות ה מ ש ק י ת .

ואתו בפראקטיקה הפסיכואנאליטית. כשנעשה זאת נלמד לדעת, כי אמנם אפשר לספק את היצר שנידון להדחקה וכי בכל מקרה ומקרה אף יהיה הסיפוק כשלעצמו מענג, אלא שסיפוק זה לא יהא מתיישב עם תביעות ועם כוונות אחרות; הווי אומר: הוא ייצור עונג במקום אחד וצער במקום אחר. מכאן שתנאי להדחקה הוא, שיסוד הצער יגבר על עונג הסיפוק. יתר על כן: הנסיון הפסיכואנאליטי שנרכש בנאורוונות-ההעברה מחייב אותנו להסיק, שההדחקה אינה מנגנון-התגוננות שהיה קיים מבראשית, ושאי אפשר לה להתהוות עד שנוצרת הפרדה חדה בין פעילות-נפש מודעת ולא-מודעת, ושכל עצמה — דחיה והרחקה מן המודע. תפיסה זו של ההדחקה ראוי להשלימה בהנחה, כי קודם לדרגה זו במערך הנפשי מתקיים תפקיד ההתגוננות מפני רחשי-היצר בידי גורלות-יצירים אחרים, כגון גלגול היצר בהיפוכו ופניית האני כנגד עצמו.

ואף זאת: אנו סבורים עתה, כי ההדחקה והלא-מודע כרוכים זה בזה ביחס-יגומלין אמיצים כדי כך, שנהיה צריכים לדחות את העיון במהותה של ההדחקה עד שנדע יותר על המבנה של מערך הרשויות הנפשיות ועל גוני ההבדלים בין הלא-מודע והמודע. עד שלא נדע זאת, אין אנו יכולים אלא לצרף בדרך תיאורית גרידא כמה תכונות של ההדחקה שהוכרו הכרה קלינית, גם אם בכך אנו מסתכנים שנחזור בלא שינוי על דברים רבים שכבר נאמרו במקומות אחרים.

מכאן שיש לנו יסוד לשער קיומה של הדחקה קמאית, שלב ראשון של ההדחקה, המתבטא בזה שהמעבר אל המודע נמנע מן הנציגות הנפשית (נציגות המוצג) של היצר. בשלב זה כרוכה הקבעה; הנציגות האמורה מתקיימת מכאן ואילך בלא שינוי והיצר מוסיף להיות קשור בה. תכונותיהם של אירועים לא-מודעים, תכונות שידובר בהן להלן, הן שגורמות לכך.

המדרגה השניה של ההדחקה, ההדחקה גופה, חלה על צאצאים נפשיים של הנציגות המודחקת, או על מהלכי-מחשבה שאף-על-פי שיצאו ממקור אחר, נתקשרו בה קשר אסוציאטיבי. זיקה זו גורמת, שאותו גורל עצמו שפקד את המודחק הקמאי נופל גם בחלקם של מוצגים אלו. הרי שההדחקה גופה היא בבחינת הידחקות בעקבות משהו. אגב, לא מן הדין הוא להדגיש רק את הדחיה הפועלת מצד המודע על מה שעומד להדחקה. באותה מידה יש להביא במנין את המשוכה שמשפיע המודחק הקמאי על כל מה שהוא עשוי להתחבר עמו. קרוב לוודאי, שהמגמה להדחקה לא היתה משיגה את מטרתה, לולא פעלו כוחות אלו יחד, לולא היה מצוי מקודם משהו מודחק, שהיה מוכן ומזומן לקלוט מה שדחק מעליו המודע. בהשפעת חקירתן של הפסיכונאורוונות, שהעמידה אותנו על התוצאות רבות-המשמעות של ההדחקה, מתגברת בנו הנטייה להפריז בערך תכנון

ההדחקה

הפסיכולוגי, ובקלות יתירה אנו שוכחים, כי ההדחקה אינה מעכבת בידי נציגות היצר להוסיף ולהתקיים בלא-מודע, להוסיף ולהתארגן, להעמיד צאצאים ולקשור קשרים. ההדחקה אינה מפריעה באמת אלא לזיקה אל מערכת נפשית אחת, אל מערכת המודע.

יש בידי הפסיכואנאליזה להראות לנו עוד כמה דברים אחרים, שחשיבות בהם להבנת תוצאותיה של ההדחקה בפסיכונאורוונות. דרך משל, שנציגות היצר מתפתחת בהפרעות מועטות יותר ובמידה גדושה יותר, כשההדחקה מרחיקה אותה מן ההשפעה המודעת. אותה שעה היא כמו משתגשגת ועולה במחשך ומוצאת צורות-מבע קיצוניות, שאם מתרגמים אותן ומביאים אותן בפני הנאורוטיקן, לא זו בלבד שהן נראות לו בהכרח זרות, אלא הן גם מטילות עליו אימה מתוך שהן מתעצות לפניו חיון-שווא של עצמת-יצר מופלגת ומסוכנת. עצמת-יצר מטעה זו היא תוצאה של התפתחות שלוחת-רסן בדמיון ושל ההצטברות שבאה מחמת סיפוק שנמנע. העובדה שתוצאה אחרונה זו כרוכה בהדחקה, יש בה כדי להעיד היכן עלינו לבקש את משמעותה האמיתית של זו.

אך כשאנו חוזרים ונותנים דעתנו על צדו השני של המטבע, אנו מוצאים כי לא אמת היא, שההדחקה מרחיקה את כל צאצאיו של המודחק-הקמאי מן המודע. משרחקו הללו ריחוק מספיק מן הנציגות המודחקת, — בין עלידי סילופים ובין על ידי חוליות-הביניים ששובצו — פתוחה לפנינו הדרך אל המודע בלא שום מכשול. דומה הדבר כאילו התנגדותו של המודע להם תלויה בריחוקה ממה שהודחק בראשונה. כשאנו משתמשים בטכניקה הפסיכואנאליטית, אנו מפצירים בחולה בלי-הרף להעלות צאצאים של המודחק, שמחמת ריחוקם או סילופם עשויים לעבור על פני ביקורת הצנזורה של המודע. הרי זה טיבם של נצנוצי-המחשבות שאנו דורשים מן החולה תוך ויתור על כל הצבת-מטרה מודעת ועל כל ביקורת; מתוך נצנוצים אלו אנו יוצרים מחדש תרגום מודע של הנציגות המודחקת. בשעת מעשה אנו רואים, כי החולה יכול להמשיך ולשזור שורת נצנוצי-מחשבה כאלה עד שהוא נתקל בתצורת-מחשבה שבה מורגשת הזיקה אל המודחק בעצמה כה רבה עד שהוא אנוס לחזור על נסיון ההדחקה. מסתבר כי גם בסימפטומים הנאורוטיים נתקיים התנאי הנזכר, לפי שהם צאצאיו של התוכן המודחק, שכבש לו סוף-סוף בכוחן של תצורות אלה את הגישה אל התודעה, שנמנעה ממנו עד כה.

אי אפשר לומר אמירה כללית, מה יהא שיעור הסילוף והריחוק מן המודחק, כדי שתתבטל התנגדותו של המודע. כאן מתקיים מעשה-שקילה דק מן הדק, שפרטינו בסתרים מפנינו, אך אופן-פעולתו נותן לנו יסוד לנחש, שהכוונה היא להיעצר בפני דרגת עצמה מסוימת של אחיות הלא-

Handwritten notes in the left margin, including mathematical symbols like $(a-b)$, $(a+b)$, and various scribbles.

Handwritten notes in the right margin, including the title 'כתבי זיגמונד פרויד' and various scribbles.

מודע ושאלו עבר הלא-מודע גבול זה, היה מבקיע לו דרך אל הסיפוק. הרי שפעולתה של ההדחקה היא אינדיבידואלית ביותר; כל אחת ואחת מתולדותיו של התוכן המודחק יכול שיהיה לה גורלה המיוחד; קב אחד של יתיר בסילוף או קב אחד של חסר עלול להפוך את הקערה כולה על פיה. מתוך הקשר-דברים זה גם יובן, שהמושאים המועדפים של בני-האדם, האידיאלים שלהם — מוצאם מאותן תחושות וחיות, שמהן גובעים המושאים שהם מתעבים יותר מכל, ושבתחילה לא נבדלו אלה מאלה אלא בשינויים קלים. ולא עוד אלא — כפי שמצינו בהתהוותו של הפאָטיש — אפשר שנוציגות היצר הראשונית נחלקה לשני חלקים — שאחד מהם נידון להדחקה, ואילו הנותר האידיאליזאציה עלתה בגורלו, דווקא משום זיקה אמיצה זו.

אותה תוצאה עצמה שנגרמת מחמת סילוף מרובה או מועט, אפשר להשיג — כביכול, בעברו השני של הקו — על-ידי שינוי בתנאי ההפקה של עונג וצער. פותחו טכניקות מיוחדות, שתכליתן לחולל שינויים כאלה במשחק הכוחות הנפשיים עד שאותו גורם שדרכו ליצור צער, נהפך ליוצר-עונג; כל אימת שמופעל אמצעי טכני כזה, מתבטלת ההדחקה ובמקומה באה נציגות-יצר, שברגיל היא נדחית. עד כה לא התחקינו על טכניקות אלה אלא לענינה של הדיחה. בדרך-כלל ביטול ההדחקה הוא ארעי בלבד; לאחר זמן מועט היא חוזרת ומתחדשת.

ואולם התנסות מסוג זה דיה להעמידנו על תכונות נוספות של ההדחקה. היא לא רק אינדיבידואלית, כפי שנאמר לעיל, אלא היא גם במידה מרובה בת-ניעות. אין אנו רשאים לתאר לעצמנו את תהליך ההדחקה כהתרחשות חד-פעמית שתוצאותיה קיימות ועומדות לאורך-ימים, כאילו הרגנו יצור חי שמכאן ואילך הוא מת; אלא ההדחקה מצריכה מאמץ-כוח ממושך, שהפסקתו תעמיד בספק את הצלחתו, ויהיה צורך במעשה-הדחקה מחודש. הווי אומר: כדי לקיים הדחקה דרושה השקעת-כוח מתמידה וביטולה של הדחקה פירושו מן הבחינה המשקית — חסכון. אגב, ניעותה של ההדחקה מוצאת ביטוי גם בתכונות הנפשיות של מצב השינה, שבו בלבד אפשרית יצירת החלום. משנתעורר החולם משנתו, שוב משתלחות החוזה אחיות-ההדחקה שנאספו פנימה.

ולבסוף: אין לנו לשכוח, שבאמרנו על רחש-יצר שהוא מודחק, עדיין לא אמרנו עליו אלא מעט מאוד. חרף ההדחקה יכול רחש זה להיות שרוי במצבים שונים מאוד — להיות בלתי-פעיל, דהיינו להיות אחוז בשיעור מועט מאוד של אנרגיה נפשית, או להיות אחוז בשיעורים משתנים ובכך להיות מסוגל לפעילות. הפעלתו אמנם לא תביא לידי ביטול ההדחקה במישרין, אך תעורר כל אותם התהליכים, הבאים לידי גמר כשהם חודרים

Handwritten notes in the right margin, including dates like '1905' and '1906' and other illegible scribbles.

אל התודעה בדרכי-עקיפין. דבר רגיל הוא, שתולדה כזו מוסיפה להיות בלתי-מודחקת, כל זמן שהיא מייצגת אנרגיה מועטת, אף-על-פי שתכנה של תולדה זו היה עשוי לחולל סכסוך עם היסוד השליט במודע. אלא שהגורם הכמותי נמצא מכריע לגבי הסכסוך; כשהמוצג הפסול ביסודו מתגבר למעלה ממידה מסוימת, נעשה הסכסוך אקטואלי, ודווקא ההפעלה גוררת אחריה הדחקה. הרי שבענין ההדחקה תוספת אחיות-אנרגיה כמוה כהתקרבות אל הלא-מודע, ואילו הפחתת אחיות-האנרגיה כמוה כהתרחקות מן הלא-מודע או כסילוף. אנו מבינים, כי המגמות המדחיקות עשויות למצוא בהחלשתו של המצער תחליף להדחקתו.

בבירורינו עד עתה עסקנו בהדחקה של נציגות-יצר וגרסנו נציגות זו כמוצג או כקבוצת-מוצגים, האחוזים כמות מסוימת של אנרגיה נפשית (ליבידו-ענין) מכוחו של היצר. ההסתכלות הקלינית מחייבת אותנו עכשיו לפרק לחלקים מה שתפסנו עד כה כדבר אחיד, שכן היא מורה לנו, כי יש להביא במנין מלבד המוצג משהו אחר, המייצג את היצר, ושאותו משהו אחר מתנסה בהדחקה שיכולה להיות שונה תכלית שינוי מזו של המוצג. לציון אותו יסוד אחר של הנציגות הנפשית נתאזרח הכינוי: **שיעור ההיפעלות**. זהה הוא ליצר, במידה שזה ניתק עצמו מן המוצג ומוצא את ביטויו, בהתאם לכמותו, בתהליכים המתגלים בצורת היפעלויות ההרגשה. מכאן ואילך, כשנתאר מקרה של הדחקה, נצטרך לבדוק לחוד מה עלה בגורלו של המוצג בשל ההדחקה ומה עלה בגורל אנרגיית-היצר הדבקה בו.

ברצון רב היינו אומרים על שני גורלות אלו דברים בעלי תוקף כללי. ואמנם נוכל לעשות זאת לאחר שנתבונן מעט סביבנו. מנת-גורלו הכללית של המוצג המייצג את היצר ודאי אינה אלא זו: מוצג זה נעלם מן התודעה, במקרה שהיה מודע קודם לכן, או שנמנעת חדירתו אל התודעה, במקרה שהוא עומד להיעשות מודע. ההבדל לא מעלה ולא מוריד; בדרך משל אפשר לומר, שההבדל הוא בין מקרה שבו אני משלח אורח לא-רצוי מטרקלין ביתי או מן הפרוזדור ובין מקרה שבו איני מניחו אפילו לעבור את סף פתח דירתי לאחר שהכרתיו. מה יהיה על הגורם הכמותי של נציגות-היצר? שלושה מיני גורל יכולים להיות מוזמנים לו, כפי שאנו למדים מסקירה חטופה של הנסיונות שנקנו בפסיכואנאליזה: היצר ידוכא כליל, עד שאין למצוא את עקבותיו; או שיבצבץ ויעלה בדמות

1. משל זה שהוא יפה לענין תהליך ההדחקה, אפשר להרחיב אותו ולהמשילו גם על אחת מתכונות ההדחקה שהוכרנו קודם. אין לי אלא להוסיף, שעלי להפקיד שומר תמידי על הדלת שנעלתי אותה בפני האורח, שאם לא כן יפרוץ אותה האיש שהשכתי את פניו (ר' לעיל).

Extensive handwritten notes in the left margin, including dates like '1905' and '1906' and other illegible scribbles.

22

כדי ללבן עד-גמירא את כבשון המיכאניזם של היסטריית-ההמרה. בעיקר ראוי להוסיף עוד את גורם הנסיגה, שנדון בו בהקשר אחר.

אפשר לומר על ההדחקה של ההיסטריה, כי נכשלה כשלוך גמור, אם ההדחקה נתאפשרה רק על-ידי תצורות-תחליף לרוב. אך במידה שמדובר בסילוקו של שיעור-ההיפעלות, שהוא עצם משימתה של ההדחקה, הרי ההדחקה היא בדרך-כלל בחזקת הצלחה מלאה. ואכן, בהיסטריית-ההמרה מסתיים תהליך ההדחקה ביצירת הסימפטום ושלא כבהיסטריית-החרדה אין הוא צריך להימשך באורח דו-זמני — או בעצם, זמן בלתי-מוגבל.

שונים מזה בתכלית הם פני ההדחקה בהיפעלות השלישית, שאנו נדר-שים לה לשם השוואה, בנאורות-הטורדנות. קודם-כל מתעורר בנו כאן ספק, מה יש לראות כנציגות שהיא ביסוד ההדחקה — שאיפה ליבידואית או עוינת. אי-הנדאות מקורה בזה שנאורות-הטורדנות מבוססת על ההנחה, כי נסיגה גרמה לכך ששאיפה סאדיסטית תפסה את מקומה של השאיפה האוהבת. דהף עזין זה כלפי האדם האהוב הוא שנידון להדחקה. בשלב ראשון של עבודת ההדחקה התוצאה היא שונה לגמרי מבשלב מאוחר יותר. תחילה זוכה עבודת-ההדחקה להצלחה גמורה, תוכך המוצג נדחה וההיפעלות נעלמת. כתצורת-תחליף אנו מוצאים שינוי באני, מצפוניות מוגברת, שקשה לכנותה סימפטום. יצירת התחליף ויצירת הסימפטום אינן חופפות כאן. במקרה שלפנינו אנו לומדים גם משהו על המיכאניזם של ההדחקה. כבכל מקרה של הדחקה הביא אותו מיכאניזם לידי סילוק הליבידו, אך השתמש לתכלית זו בתצורת-תגובה על-ידי הגברתו של ניגוד. הווי אומר: יצירת-התחליף יש לה כאן אותו מיכאניזם עצמו שיש להדחקה וביסודו של דבר היא חופפת לה, אלא שהיא נבדלת מיצירת-הסימפטום מבחינת הזמן ומבחינת המושג כאחת. קרוב מאוד לוודאי, כי זיקת הדו-ערכיות, שבה משתזר הדחף הסאדיסטי, הנועד להדחקה, היא שמאפשרת את התהליך כולו.

אך ההדחקה המוצלחת בתחילתה אינה מחזיקה מעמד, ובהמשך התהליך מזדקר כשלונה יותר ויותר. הדו-ערכיות, שאיפשרה את ההדחקה על-ידי תצורת-תגובה, בה גם מצליח הדבר המודחק לחזור ולהיגלות. ההיפעלות שנעלמה, חוזרת ומופיעה תוך כדי גלגול בחרדה סוציאלית, בחרדת-מצפון, בהאשמה עצמית, בלי שניטל מכוחה כלום; המוצג שנדחה מוחלף בתחליף-התקה, ולא אחת על-ידי התקה אל זוטות וטפלות. ברוב המקרים ניכרת בעליל נטייה להחזיר את המוצג שהודחק לקדמותו כמות שהיה. הכשלוך בהדחקת הגורם ההיפעלותי, הכמותי, מפעיל את מיכאניזם הבריחה, הנוזק להימנעויות ולאיסורים, אותו מיכאניזם עצמו, שהכרנהו בפרשת יצירתה של הפוביה ההיסטרית. אולם הרחקתו של המוצג מן

Handwritten notes in the right margin, including phrases like "אפשר לומר", "ההדחקה", "ההיסטריה", and "ההיפעלות".

המודע נמשכת בעקשנות, שכן בה כרוכה גם מניעת הפעולה, ריתוקו המוטורי של הדחף. הרי שעבודת ההדחקה של נאורות-הטורדנות סופה מאבק עקר שאין לו סיום.

שורת ההשוואות הקטנה שהבאנו כאן עשויה ללמד, כי יש עוד צורך בעיונים מקיפים יותר עד שאפשר יהיה לקוות, כי נוכל להגיע עד חקר התהליכים הקשורים בהדחקה וביצירת הסימפטומים הנאורוטיים. השתל-בותם המופלגת של הגורמים הבאים במנין מניחה לנו רק דרך אחת לתיאור הדברים. עלינו לברור לנו פעם נקודת-ראות זו ופעם נקודת-ראות זו ולהתחקות עליה לפי החומר שבידינו, כל זמן שנראה לנו, כי שימושה עשוי להועיל לנו. כל אחד ואחד מעיבודים אלו בפני עצמו יהיה לקוי-בחסר ולא יוכל למנוע אי-בהירויות במקום שהוא נוגע בדברים שלא נתבררו עדיין; אבל הרשות בידינו לקוות, כי מתוך צירופם הסופי של הדברים תעלה לנו הבנה טובה.

Handwritten notes in the top left margin, including phrases like "ההיסטריה", "ההדחקה", and "ההיפעלות".